

Kaart uit circa 1550 met ongeveer op de plaats van de Koningstafel de St. Anthoniskapel.

HOE OUD IS HET "JACHTSLOT" BIJ DE KONINGSTAFEL?

Er is en wordt nog veel gespeculeerd over de ouderdom van de boswachterswoning bij de Koningstafel op het hoogste punt van de Grebbeberg te Rhenen.

Voortman (1) schrijft hier in 1890 nog het volgende over:

"Dit Slingerpad, zooals 't om de vele kronkelingen genoemd wordt, is een der schoonste paden die den wandelaar langs den zuidrand aantreft. Na dit pad af en weer opgewandeld te zijn, ziet ge weldra den Tafelberg of Koningstafel, met zijn drie forsche lindeboomen, boven den omtrek uisteken. Voordat ge echter dit punt beklimt, moet ge nog een kijkje nemen op Louise's bankje, het laatste schoone punt, dat ge langs een paar flinke dennenboomen bereikt en van waar we het geheele Oostelijk deel der Betuwe, van Kesteren tot Huisen toe kunnen overzien, maar gaan wij het voetpad op naar de bekende Koningstafel. Het is een boeiend punt, 't welk door den dichter der Nederlandsche legenden in de volgende regelen wordt bedoeld:

*Laatst ('t was een lieflijke avondstond)
Trad ik in een rijke luthof rond
En klom in 't eind den hoogen top
Eens groen bewassen heuvels op,
Van waar ik heel de Betuw zag,
Die als een landkaart voor mij lag
Bestraald door 's avonds gouden schijn.
Der stroomen vorst, de heldre Rijn
Voert kronklend door 't welvarend oord,
zijn waat'ren naar mijn Holland voort.*

Van waar heet die blauwe hardsteenen zerk, nu geheel aan stukken, daar boven op den berg de Koningstafel? De overlevering zegt, dat de hoogte, waar die steen zich bevindt, meermalen de lievelingsplek was van den paltsgraaf Frederik, neef van prins Maurits, die tot koning van Bohemen verkozen zijnde, na den slag van Praag in 1620 een toevluchtsoord zocht in ons gastvrij Nederland en in Rhenen op zijn paleis den jachttijd doorbracht. Volgens enkele schrijvers zou de Winterkoning op dit punt een jachthuis hebben bezeten.

De hoogte waar de steen zich bevindt en het huisje van den boschwachter, is met eenen door menschen arbeid opgeworpen aarden wal omringd. Eenige geschiedschrijvers meenen, dat de Romeinen, tijdens hun herhaald oponthoud hier te lande, daar eene legerplaats zouden gehad hebben (2). Meermalen, en 't laatst in 1834 onder toezicht van den hoogleeraar J.L. Reuvers, zijn hier en elders in den omtrek oudheden opgegraven, welke men afkomstig acht uit den tijd der Romeinen."

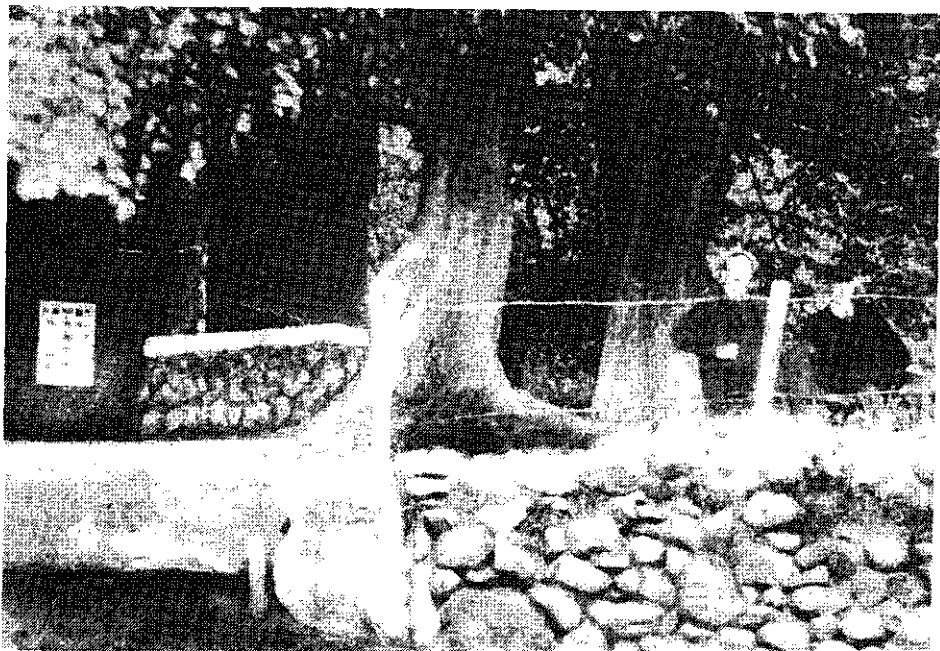
En voorts na enkele uitwijdende opmerkingen:

"Zooals wij straks zagen, hebben ook dichters dit schoone punt bezongen. Claas Bruin, een dichter uit het begin der vorige eeuw, maakte, toen hij in 1713 met eenige vrienden van Wageningen dit punt naderde, de volgende ontboezeming.

*Ziet ge daar den Tafelberg, doch niet van Goede hoop,
Maar van Vorst Frederik, die na 't droevige verloop
Van zijn geluk, toen hij Bohemens kroon moest derven,
Na zijne nederlaag, van elk gehaat, ging zwerven,
Verstooten en verjaagd, met koning Jacobs kroost,
Zijn lieve Elizabeth, en nergens heul of troost
Kon vinden, dan in 't hert der Nederlandsche Staaten,
Doorlugte ballingen! van elk in nood verlaten,
Hier vindt gij hulp en raad, hier werd uw smert verzagt,
Hier hebt ge in eenzaamheid uw dagen doorgebracht:
Dit nedrig Rhenen wierd tot uw verblijf verkooren,
Nadat ge uw Koninkrijk rampspoedig had verlooren.*

Na nog medegedeeld te hebben, dat de Tafelberg eene hoogte van 40 M. + A.P. heeft, gaan wij verder, tussen een rogge- en aardappelveld in, om aan het einde van dit paadje nog een schoon punt te beklimmen, de Ooster Uitkijk genaamd.Etc."

Meer informatie krijgen we echter uit een beschrijving van Haakman uit 1847, die hier het volgende over schrijft:

"De groote laan vervolgende, treft men een weinig verder ter rechterzijde eene zeer lange donker beschaduwde beukenlaan aan, die stadwaarts terugleidt en met den Zaalboog vereenigd is; voorts ter linkerzijde eene fraaije slingerlaan, welke door het kreupelhout, nu hooger dan lager kronkelend, in den omtrek van den Tafelberg uitkomt (N.B. In deze laan is de toegang naar den onlangs ontdekte put, waarover wij nader spreken zullen), en eindelijk aan het einde van die groote laan nog een slingerend, doch steil voetpad, hetwelk met trappen boven op gemelden heuvel uitkomt."

De belangrijkste informatie, die door Haakman gegeven wordt, is de volgende:

"'s Koningstafel toch is de hoogste heuvel van den Heijmenberg, zoo hoog, dat men denzelven heinde en verre op verscheidene uren afstands in de omtrek kan zien, maar hij is ook daarom niet te allen tijde even geschikt, om er lang op te vertoeven; zal men zulks met genoegen doen, dan moeten wind en weër zeer zacht zijn. Van daar dat er voorheen tegen de hoogte aan de oostzijde van dezen heuvel eene ruime net stroo en mosch overdekte zitplaats gevonden werd (zie afbeelding), welke een groot aantal personen kon bevatten, en derwijze geplaatst was, dat men, als het weër niet toeliet boven te vertoeven, van deze voor de winden beshutte plaats het oog over het schoonste gedeelte van het landschap kon laten weiden.

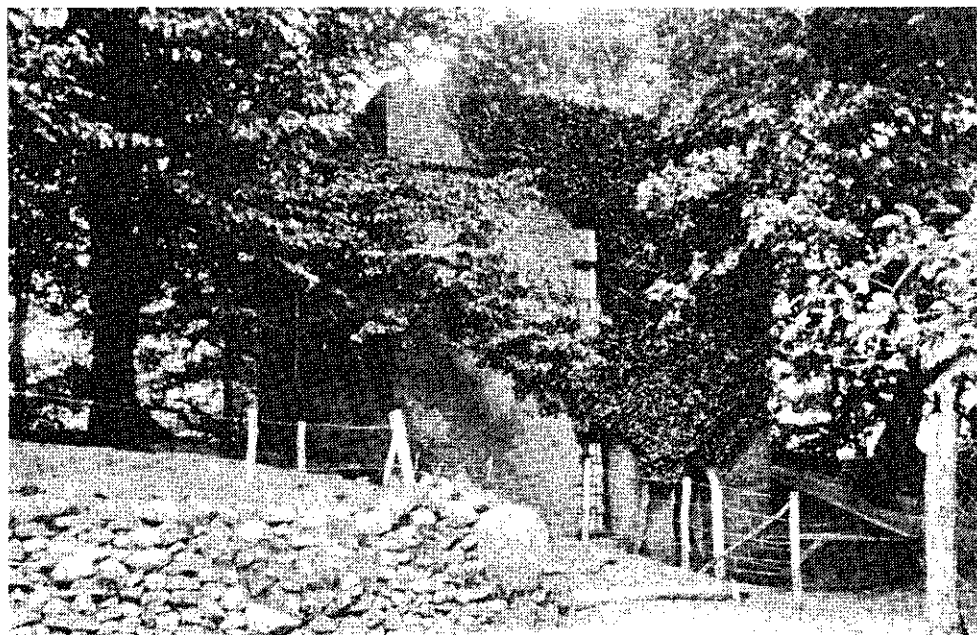
Deze zitplaats is thans vernietigd (N.B. Het stroobekleedsel van dezelve had te voren reeds in hetzelfde lot gedeeld als de andere hier boven vermelde hutten) en aan de noord-westzijde door een vierkant steenen gebouw met kamers vervangen, waarvan de eerste verdieping zich reeds boven de woning van de boschwachter verheft, en dat, zoo het daarvan bestaande plan doorgaat, nog hooger gemaakt zal worden, opdat men er van alle kanten het ruime uitzigt over de geheele landstreek hebbe. Wordt dit plan werkelijk ten uitvoer gebracht, dan zal het gebouw een Belvedere bij uitnemendheid zijn, hetwelk alles zal overtreffen, wat er kan uitgedacht worden, om het genoegen van de bezoekers dezer streken te verhoogen. - Voorheen moest men den Tafelberg van de noordoost-zijde, die wij afgekomen zijn, met eenige trappen opklimmen; thans is die opgang als een terras met veel smaak tusschen graszoden, waarmede de afhelling bedekt is, aangelegd, terwijl op het voorplein nog bloemperken ter

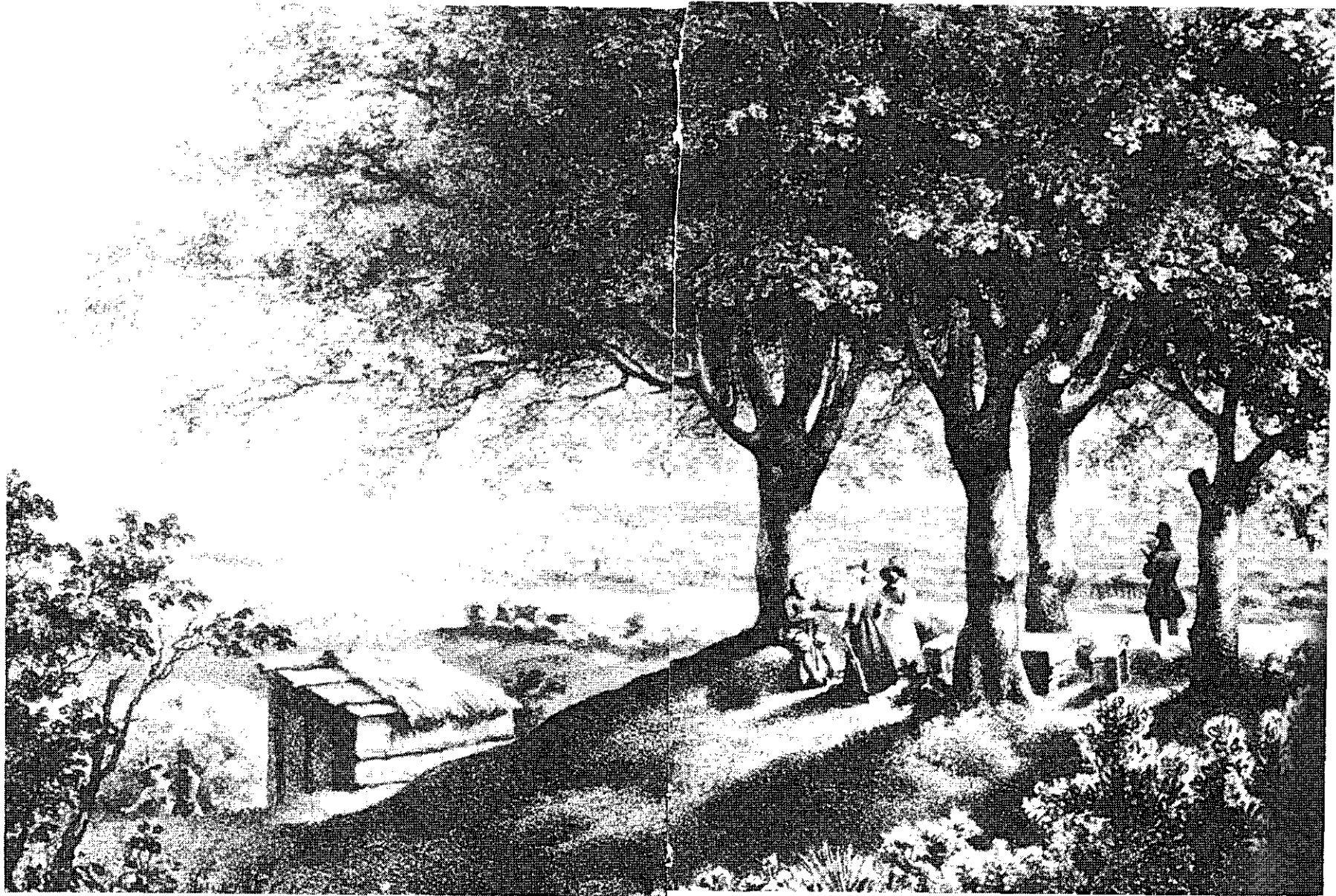
verfraaijing zijn aangebragt en eenig overtollig kreupelhout, hetwelk het uitzigt in den omtrek belemmerde, is weggehakt, zoodat men, van die zijde afdalende en het pad opgaande, dat wij afgekomen zijn, het fraaije vergezigt, dat wij achter ons gelaten hebben, gedurig voor zich heeft. Men vindt op het midden van dezen heuvel op eene verhooging eene hardsteenen zerk als eene tafel, benevens eene fraaije bank, welke het uitzigt op het zuidoosten geeft, en overschaduwde wordt door vier hoogstammige lindeboomen (N.B. Later waren het er nog maar drie!), welker dicht bewassen lover het terrein niet weinig luister bijzetten en het verblijf alhier veraangenamen".

Haakman wijdt nog wat uit over deze plaats, die kennelijk in zijn tijd reeds voor een groot deel ten prooi aan vandalen was gevallen, en wel als volgt:

"De heer Christemeijer, van dezen heuvel sprekende in zijn reeds aangehaalde werkje: Het Lustoord tusschen Amstel en Grebbe, enz., deel II, bl. 180, gewaagt van de omtrekken van een menschenhoofd, welke er op die hardsteenen zerk flauwelijk zouden te zien zijn, wanneer de juiste plaats daarvan werd aangewezen, en schijnt daaraan eene oudheidkundige beteekenis te willen hechten. Thans zal men daar te vergeefs naar zoeken. Die oude steen toch is voor eenige tijd door dezelfde baldadige handen, welke de stroohutten verbrand hebben, uit zijn omvatstel opgeligt, om te beproeven of men hem naar beneden kon werpen. Dit snood bedrijf gelukte maar al te wel, en de steen is daardoor in tweeën gespleten, de kleinere stukken op de afhelling van de hoogte verspreid, terwijl het grootste gedeelte eenen geruime tijd op den vlakken grond is blijven liggen. Thans is dat alles opgeruimd, en een geheel nieuwe steen op een vernieuwd voetstuk in den ouden vorm heeft den vorigen vervangen, om alzoo het aloude eigenaardige van de plaats niet verloren te laten gaan."

Samenvattend kunnen we dus konkluderen, dat het huidige nog bestaande vierkante gebouw met kantelen (N.B. Wanneer zijn die kantelen erafgehaald? In 1970 zaten ze er nog op!) omstreeks 1847 gebouwd is. Ook was de Koningstafel vóór die tijd niet bebouwd en bewoond, immers, het hierboven beschreven vandalisme zou waarschijnlijk niet hebben kunnen plaatsvinden vlak bij de woning van een boswachter. Men kon waarschijnlijk tegen betaling boven op dit gebouw met de kantelen genieten van het uitzicht (een zogenaamde Belvedere); ook werden er vanaf rond 1900 ter plaatse ansichtkaarten verkocht, zoals op enkele afbeeldingen uit die tijd te zien is.

Afbeelding van de "Tafelberg" uit 1830 van J.P. Houtman, met daarop afgebeeld de door Haakman aangeduide "met stroo en mosch" overdekte hut.

Verder onderzoek in het Gemeente Archief te Rhenen (4) heeft uitgewezen, dat de eerste bewoners van de Koningstafel (in ieder geval in 1849) Dirk van Woerdekom, geb. 7.8.1821, dagloner, en zijn vrouw Willemina Saggrina Hoolhorst, geb. circa 1817, waren. Hij was een zoon van Willem van Woerdekom en Willelijntje Rijkze, en was waarschijnlijk boswachter of bosarbeider.

Niet uit te sluiten is dat er in de middeleeuwen op dezelfde plaats de zogenaamde St. Anthoniskapel gestaan heeft (5), hetgeen mogelijk ook de aanwezigheid van de put verklaart, waarover Haakman rept. Verder onderzoek zal dit moeten uitwijzen.

LITERATUURBRONNEN

1. C.J. Voortman, Naar Rhenen en de Grebbe (Veenendaal 1890).
2. Ch. H. Delfin, Rhenen en de Romeinen, Oud Rhenen 1990, p. 21 e.v.
3. G.C. Haakman, Rhenen en Omstreken, (Amersfoort 1847).
4. Gemeente Archief te Rhenen, Bevolkingsregisters Anno 1829, 1840, 1849 en 1850 -1860 respectievelijk.
5. A.J. de Jong, De Melaten- en de St. Anthoniskapel te Rhenen, Oud Rhenen 1988, No.1, p.4 e.v.
6. H.P. Deys, Achter Berg en Rijn (Wageningen 1981), p. 59 en 60.

A.J. de Jong

